

EVEA ettepanekud Vabariigi Valitsusele

täiendavate meetmete rakendamiseks ettevõtlussektoris seoses COVID-19 kriisiga

Valitsus on alates kriisi puhkemisest teinud kiireid otsuseid võtnud vastu mitmeid otsuseid kriisi leevendamiseks. Kindlasti on tegu paljude Eesti ettevõtete ja inimeste toimetulekut parandavate abinõudega ning ettevõtjad tunnustavad Valitsuse operatiivset tegutsemist. Peame siiski tõdema, et märkimisväärne osa Eesti ettevõtjatest, eeskätt FIE-d, mikro- ning väikeettevõtjad, ei saa neist meetmetest abi, kuna enamikele meetmetele nad lihtsalt ei kvalifitseeru.

Peame oluliseks, et tugimeetmed suunatakse kriisis enim kannatanud tegevusvaldkondadele ning neile, kelle kahju on tekkinud just eriolukorra tõttu. Ettevõtjatelt laekunud info põhjal esitame täiendavad ettepanekud, mis lähtuvad just VKE-de probleemidest ja vajadustest. Samas toonitame, et meie kõigi peamine eesmärk seisneb terviseriskide ennetamises ja tervisekahju vähendamises, ilma milleta ei ole mõeldav ka majanduse taastumine.

A. Ettevõtete ellujäämine ja õigusalsed meetmed

1. Sulgeda vähemalt kaheks nädalaks kõik kauplused, toidlustus- meelelahutus- ja teenindusettevõtted, kus toimub vahetu kontakt kliendiga. Avatuks jätta vaid toidukauplused, apteegid, tanklad jt esmatähtsate kaupade ja teenuste pakkujad.
Ettepanek ei puuduta tootmisettevõtteid, kui nad suudavad garanteerida oma töötajate ja toodangu ohutust. EVEA selgitab, et selle seisukoha taga on eelkõige soov võimalikult kiiresti peatada nakatumise lainet ja seeläbi lühendada perioodi, mille vältel majandus on sisuliselt halvatud.
EVEA peab 24. märtsil 2020.a. Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud, vaid kaubanduskeskustes tegutsevaid ettevõtteid hõlmavaid piiranguid ebapiisavateks. Ettevõtjatel on lihtsam üle elada lühiajaline, mõned nädalad kestev täielik sulgemine, kui seista silmitsi kuudepikkuse eriolukorra, hiiliva karantiini ja pankrotilainega. Mida kauem seisak kestab, seda rohkem ettevõtteid muutub maksejõuetuks või satub suurtesse raskustesse.
2. Tagada kullerteenuste ja pakiautomaatide kui elutähtsate teenuste tõrgeteta toimimist.
3. Kiirkorras palume ülevaadet riigi sihtasutuste või avalikõiguslike asutuste (nt EAS, KIK, PRIA, Kultuurkapital) võimekusest ning tööst kriisi mõjude leevendamisel ja kriisijärgsete võimaluste ülesehitamisel oma sihtgruppi kuuluvatele ettevõtjatele.
Kui valdkonniti riigi strateegiaid ellu viivad organisatsioonid osutuvad kas kompetentside puudumise või bürokraatlike kitsenduste tõttu võimetuteks kohe oma vastutusalas reageerima, tuleb kiiremas korras luua erakorralised valdkondlikud töörühmad (nt. turism, maapiirkonna väiketootjad ja teenusettevõtted, loomemajanduse eri valdkonnad jne).

Avalikõiguslike asutuste ja erakorraliste töörühmade esmaseks ülesandeks peaks olema valdkonnaspetsiifiliste kitsaskohtade ja vajalike lahenduste kaardistamine, võimaluste analüüs, strateegilise tegevuskava koostamine, koostöö koordineerimine ja tegevuste optimaalsete kuludega elluviimine.

4. Pakkuda eriolukorra ajal riigi toel tasuta õiguslane nõustamine mikro- ja väikeettevõtjatele, vajadusel kehtestades selleks mingid kriteeriumid – nt. FIE-d ja kuni 10 töötajaga väikeettevõtted (täna on selline teenus kättesaadav üksnes eraisikutele).

B. Tööjõu tugimeetmed

5. Astuda kiireid samme töösuhteid ja tööturumeetmeid reguleerivate seaduste muutmiseks – etteteatamistähtaegade lühendamise¹, sundpuhkuse võimalus²; tööandja makstavate hüvitiste osaline katmine Töötukassa vahenditest³; koondamise erisused kriisi ajal⁴ jms
6. Säilitada töötasu hüvitist⁵ saavatele töötajatele ja eriolukorra tagajärjel täielikult või osaliselt töö kaotanud ning seetõttu muid TTTS alusel makstavaid toetusi või tööturuteenuseid saavatele töötajatele eelnimetatud hüvitised, teenused või toetused, juhul, kui nad leiavad ajutist tööd eriolukorra tõttu ülekoormatud ettevõtetes või asutustes. Meede on vajalik, et motiveerida ajutise töö vastuvõtmist ning ühtlasi annab see peredele sissetuleku ja toetab siseturu nõudlust vahetult pärast eriolukorra lõppemist.
7. Kahetsusväärset ei ole täna töötuskindlustusega kaetud juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmed; füüsilisest isikust ettevõtjad; isikud, keda maksustamisel käsitatakse FIE-na ning isikud, kes tegelevad ettevõtlusega läbi ettevõtluskonto.
Neil isikutel puudub ka võimalus süsteemiga vabatahtlikuks liitumiseks. Seetõttu on ligikaudu 40 000 kuni 50 000 kriisi tõttu kannatanud inimest – ettevõtjad - täna vastuvõetud töötasu hüvitise ja teiste meetmetega täielikult katmata ning neil puudub igasugune ligipääs riigi abipakettidele.
On hädavajalik tagada VKE-de juhatuse liikmetele ja FIE-dele töö katkemisega seotud tugimeetmed sarnaselt töölepingu alusel töötavate isikutega. Võimalus on seda teha kodanikupaljana või käsitledes selleks sissetulekuna juhtorgani liikme tasu ja FIE eelmise kalendriaasta sissetulekut. Kui FIE on alustanud tegevust käesoleval kalendriaastal, siis lähtuda miinimumpalgast.

C. Maksupoliitilised meetmed

8. Oleme seisukohal, et Vabariigi Valitsuse otsus vabastada FIE-d 2. kvartali avansilise sotsiaalmaksu maksmise kohustusest ei ole piisav, sest majandustegevuse ja tulude taastumine ei toimu kohe peale eriolukorra tühistamist.

¹TLS §37 rakendamine kriisi ajal lühema etteteatamisajaga või etteteatamise kohustuseta.

² Töötajate sundpuhkusele saatmise võimalus ehk TLS §35 peab kriisi ajal olema paindlikum ja vajadusel võimalik ka miinimumpalgaga.

³TKindIS ja TLS peab võimaldama Töötukassal maksta ka TLS § 100 lg 1 sätestatud koondamishüvitist, kui tööandjal puuduvad selleks vajalikud vahendid.

⁴TLS peaks kriisi olukorras võimaldama ajutist koondamist.

⁵ VV 17.11.2016 määrus nr 130 §19¹

On vajalik vabastada FIE-d kuni 2020. aasta lõpuni (ehk ka 3. ja 4. kvartalis) sotsiaalmaksu avansilise makse tasumise kohustusest.

9. Võimaldada kriisis kannatanud VKE-dele ja FIE-dele intressivaba maksude ajatamist 12-18 kuu jooksul peale eriolukorra lõppemist.
10. On vajalik realiseerida vähemalt kriisi ajaks EVEA ammune ettepanek ning kaotada (nt. 2020.a. lõppuni) „pilotprojektina“ sotsiaalmaksu alamäär.
Alammäära kaotamine on vajalik, et vähendada ettevõtte püsikulusid ning säilitada maksimaalselt töökohti. See meede võimaldaks luua ka osalise tööajaga töökohti. Meetme rakendamisel on riigil võimalik hinnata selle mõju ning otsustada sotsiaalmaksu alammäära kaotamine tähtajatult.
11. Langetada käibemaksu määra 9%-ni kriisis enim kannatanud majandussektorite - majutus, toitlustus, reisikorraldus, ürituste korraldus, kontsert- ja teatritegevus, muuseumid - toodetele ja teenustele perioodiks 2020-2021.a.
12. Lubada eriolukorra kehtestamisest kuni 6 kuuks kõigil VKE-del käibemaksu kassapõhine arvestus ning deklareerimine (hetkel on selline kord lubatud vaid kuni 40 000 € käibega ettevõtetel). Kohustus deklareerida ja tasuda käibemaksu arvetelt, mis ei pruugigi laekuda, suurendab VKE-de pankroti tõenäosust ning töökohtade kadumist.

D. Finantsmeetmed

13. Vajalik on Kredexi ja MES'i vahendusel käibevahendite mikrokrediidi võimaluste loomine kuni 50 000 € laenude väljastamiseks mikro – ja väikeettevõtetele. Meede peaks olema ligipääsetav ka kõige väiksematele ning puuduva liikviidse tagatisvaraga ettevõtetele ning ei tohiks rakendada pankade tavapäraseid krediitdikõlblikkuse kriteeriume ja tagatisnõudeid. Võimalusel tuleks pakkuda mikrokrediidi otse KredExilt ja MES'ilt, ilma pankade vahendusega.
14. Viia miinimumini erakorralise käibekrediidi kulukuse määra lõppkasutajale (2-3%).
15. Olemasolevate laenude refinantseerimisel ja uute investeerimislaenude puhul võimaldada kuni 2-aastane maksepuhkus põhimaksete osas.
16. Üle vaadata Kredexi ja MES'i isetasuvuse nõudeid ning lubada mõistlikus ulatuses kahjumit erakorralise laenuabi osas, et tagada selle ressursi laiem kättesaadavus kriisis kannatanud ettevõtetele.
17. Kutsume riiki ennetavalt asuma VKE-de kaitsele läbirääkimistel pankadega selleks, et välistada olemasolevate laenugraafikute muutmisel muude laenuitingimuste karmistamine. Samuti selleks, et tagada taotluste kiire ja läbipaistev menetlust.
18. Kaasata EVEA ja teised ettevõtjate esindusorganisatsioonid tugimeetmete tingimuste väljatöötamise protsessi.

E. Toetused

19. Luua mehhanism mikroettevõtete tõendatud kriisikahjude ja püsikulude osaliseks kompenseerimiseks tagastamatu abi korras kriisi tõttu enim kannatanud sektorites – turism (s.h. Eesti-sisene maaturism), spordi- ja vabaaja teenused, toitlustus, loomemajanduse, haridus- ja sotsiaalsfääri ettevõtted, muuseumid ja näitused, ilu-, heaolu- ja terviseteenused, kontserdi- ja ürituste korraldajad, teatrid ning ettevõtted, kelle tegevus on seotud vahetult eelnimetatud sektoritele teenuse pakkumisega või töö tegemisega (nt. *koristus- ja puhastusteenused, pesumajad jms*). Abikõlblikke valdkondade nimekirja tuleb täpsustada majandusnäitajate statistilise analüüsi alusel.
Äärmiselt oluline on kohelda võrdselt avaliku ja erasektori ettevõtteid (nt. koolitus- ja konverentsikorraldajad; erakoolid ja –lasteaiad ning lastehoiud võrdselt riigi- ja

munitsipaalharidusasutustega; eratervishoiuteenuse pakkujad, s.h. Eesti Haigekassa lepingutega katmata tervishoiuteenuse pakkujad; erateatrid ja –muuseumid; eraomandis kontserdipaigad). Kuna kriisikahjud ja abivajadus on valdkonniti erinev ja tihti spetsiifiline, tuleb võtta maksimaalselt arvesse vastavate erialaliitude ettepanekuid.

Toetused võiksid olla ühekordsed fikseeritud summad 2-3-s suurusjärgus, nt. 5 000, 10 000 ja 20 000€, sõltuvalt sektorite spetsiifikast, ning neid võiksid lihtsustatud korras maksta välja Riigi Tugiteenuste Keskus või EAS.

20. Rakendada EL struktuurivahendite kriisipaketist saadavat ressursi tulevikku vaatavate meetmete käivitamiseks või jätkamiseks, s.h VKE-de ärimudelite uuendamiseks, tootmisprotsesside digitaliseerimiseks ja elektrooniliste müügi-, teenuse osutamise ja turundusplatvormide loomiseks ning rakendamiseks.
21. Kaasata EVEA EL kriisipaketi lisavahendite kasutuse otsustamise protsessi, et kindlustada nende jõudmine ka mikro- ja väikeettevõtjateni ning ennekõike väikeettevõtete turutõrgete vähendamiseks.
22. Kiirendada väljamakseid EL vahenditest juba otsustatud projektide puhul (ka PRIA vastutusallas). Maksimaalne menetlusaeg võiks olla 2 nädalat.
23. Juba otsustatud projektid EL vahenditest - lubada kõigil taotlejatel esitada väljamaksetaotlusi osaliselt tasutud dokumentide alusel (*kui arve omafinantseeringu osa on tasutud*).
Aktsepteerida väljamaksetaotlusi ka kulude puhul, kus tegemist on ettemaksuga tarnijale ning objekt ise ei ole veel taotleja valduses. See on eriti oluline seadmete ostu korral, kus tellimisel tehakse ettemaks kuni 50% kogusummast ning tarneaeg võib ulatuda 6 kuuni, mille jooksul jääb tellija raha kinni ning kasvab vajadus täiendava välise krediidi järele.

F. Muud meetmed

24. Riigihankemenetluses eelistada kodumaist (vajadusel taotledes selleks EL-lt erandit kasvõi ajutise meetmena, mh tuginedes inimeste liikumispiirangutele ja rahvusvaheliste tarnete probleemidele). Lisaks soovitame muuta paindlikumaks riigihangete tarnijate arvete esitamise kord, võimaldades esitada arveid vajadusel kuupõhiselt.
25. Suurendada riiklikke tellimusi disaini-, käsitöö- ja muu loomemajanduse toodangule ja teenustele, kohalikule toidule ja muu kodumaise tööstuse toodangule ja erinevatele kohalikele teenustele. Sellega toetatakse nõudlust ja kiirendatakse kriisist taastumist, sarnaselt plaanitavatele täiendavatele investeeringutele infrastruktuuri.
26. Olukorras, kus erasektoris toimub kõikjal töötasude vähendamine, leiame, et riik peab näitama solidaarsust ning plaanitava kõrgemate riigiteenistujate ja Riigikogu liikmete töötasude tõstmise asemele neid vähendama proportsionaalselt erasektori töötasude langusega.
27. Vene- ja ingliskeelse elanikkonna informeerimiseks vajalike kanalite loomine/täiendamine.
28. Keelata vahetult isikuid teenindavatel kauplustel ja teenusepakkujatel reklaamikampaaniate korraldamise eriolukorra ajal. Keeld ei puuduta veebikaubandust ja e-teenuseid.

EVEA nimel

Heiki Rits
EVEA President
26. märts 2020.a.
evea@evea.ee